

– KONFERENCIA –

Emberi méltóság és jog
(PPKE JÁK 2010. május 19.)

Beköszöntő az „Emberi méltóság és jog” tematikus számhoz

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán ez év május 19-én „Emberi méltóság és a jog” címmel szakmai konferencia került megrendezésre hazai oktatók és kutatók, valamint egy olasz jogfilozófus kolléga részvételével. Ezúton szeretném szervezőként köszönetemet kifejezni a konferencia minden előadójának, hogy értékes hozzájárulásukat adták a konferencia sikeréhez, továbbá azért is, hogy előadásuk szerkesztett – és több esetben bővített – verzióját jelen folyóiratban a szakmai nyilvánosság számára közzétették.

A minden embert megillető jogok alapja az emberi személy személyi minőségéből fakadó azon joga, hogy emberi létét, identitását és kiteljesedését biztosító alapvető jogai, követelhető és biztosítandó jogosultságai legyenek. Ez a ‘jog az alapvető jogokra’ az emberi személy eredendő jogalanyiságán nyugszik. Az ember objektív méltóságából, mint tartalmi értékből fakad az ember jogalanyiságához, annak elismeréséhez való joga. Az emberi személy egységes és oszthatatlan jogalanyként, az emberi méltóság hordozójaként az emberi jogalanyiság azon alanya, aki létében, méltóságában fogalmi egységet alkot. Az ‘emberi személy’ fogalma ugyanis mindazon lényegi jellemzőket tartalmazza, amelyek annak lényegét alkotva azt mindvégig jellemzik, azaz, minden emberi személyt fejlődésének és életének minden szakaszában. Az emberi személy alapvető, lényegi eleme a méltósága. Mivel az ember, mint emberi személy, ontológiai létében – méltóságánál fogva – jogalany, ezért mint jogalanyt illetik meg minimálisan az élethez és az emberi méltósághoz való jogok, amely jogok a jogalanyiság tartalmi, konstitutív elemeit adják. Az emberi személyeket méltóságuk (emberi alanyiságuk) okán minimálisan, elidegeníthetetlenül megillető alapjogok tehát a jogalanyisághoz való jog, annak esszenciális tartalmaként pedig az emberi élethez és méltósághoz való jog, amely tartalmak nélkül nem beszélhetünk jogi értelemben emberi személyről.

Az olasz jogfilozófusok újabban rámutatnak arra, hogy minden ember egyenlő méltósága és ezen alapuló jogalanyisége ezek feltétlen és egyetemes elismerési kötelezettségét alapozzák meg, ami a jogi viszony specifikus lényegét, s ekképpen tartalmukban

a jogi érvényesség kritériumát is adják egyben. Amennyiben tehát az objektív és egyenlő személyi méltóságból fakadó jogalanyisághoz való jogot, s annak minimális tartalmait alkotó élethez és az emberi méltósághoz való jogot tagadná egy általános vagy egyedi pozitív jogi norma, akkor az jogi érvénnyel nem rendelkezik, minthogy nem bír jogi minőséggel. Ezért fontos, hogy az emberi méltósághoz való jog tekintetében megkülönböztessük annak egy olyan szűk, elemi (lényegi) rétegét, ami a jogi érvényesség-származtatás kritériumaként szolgál, s egy olyant, ami a további helyes (alkotmányos) jogalkotás vezérfonalát adja. Ha a jogalanyisághoz, az élethez és az emberi méltósághoz való jogok bármelyikét elhagyja egy jogrendszer vagy bírói gyakorlat – bármely embercsoport vonatkozásában, függetlenül például az ember aktuális életállapotától –, akkor már nem beszélhetünk adekvát módon jogi értelemben sem emberi személyről, sem annak jogi védelméről. Ezért ezen említett jogok az emberi személy, s így az emberi méltóság jogi fogalmának is lényegi elemeit alkotják. A helyes és alkotmányos jogalkotáshoz azonban számos további alapjogot és alkotmányos alapelveket szükséges figyelembe venni ahhoz, hogy az emberi személy ki tudjon teljesedni. Nem szabad azonban elfeledni, hogy a jog szavatolni tudja a határkritériumokat, továbbá biztosítani tudja azokat a normákat és intézményeket, amelyek a személy egyéni és közösségi-társadalmi kiteljesedését szolgálják, de nem veheti át a magán- és a társadalmi erkölcs szerepét, minthogy ez utóbbiakkal együtt szolgálja az emberi személyi valódi kiteljesedését.

Frivaldszky János